

**Художня культура
Київської Русі: архітектурні
споруди, монументальний
живопис (мозаїки та
фрески)**

На Русі тривалий час домінувала дерев'яна архітектура. Для неї були характерними багатоярусність будівель, завершення їх башточками й теремами, наявність різноманітних прибудов — клітей, переходів, сіней. Вигадливе художнє різьблення по дереву було традиційною прикрасою руських дерев'яних будівель.

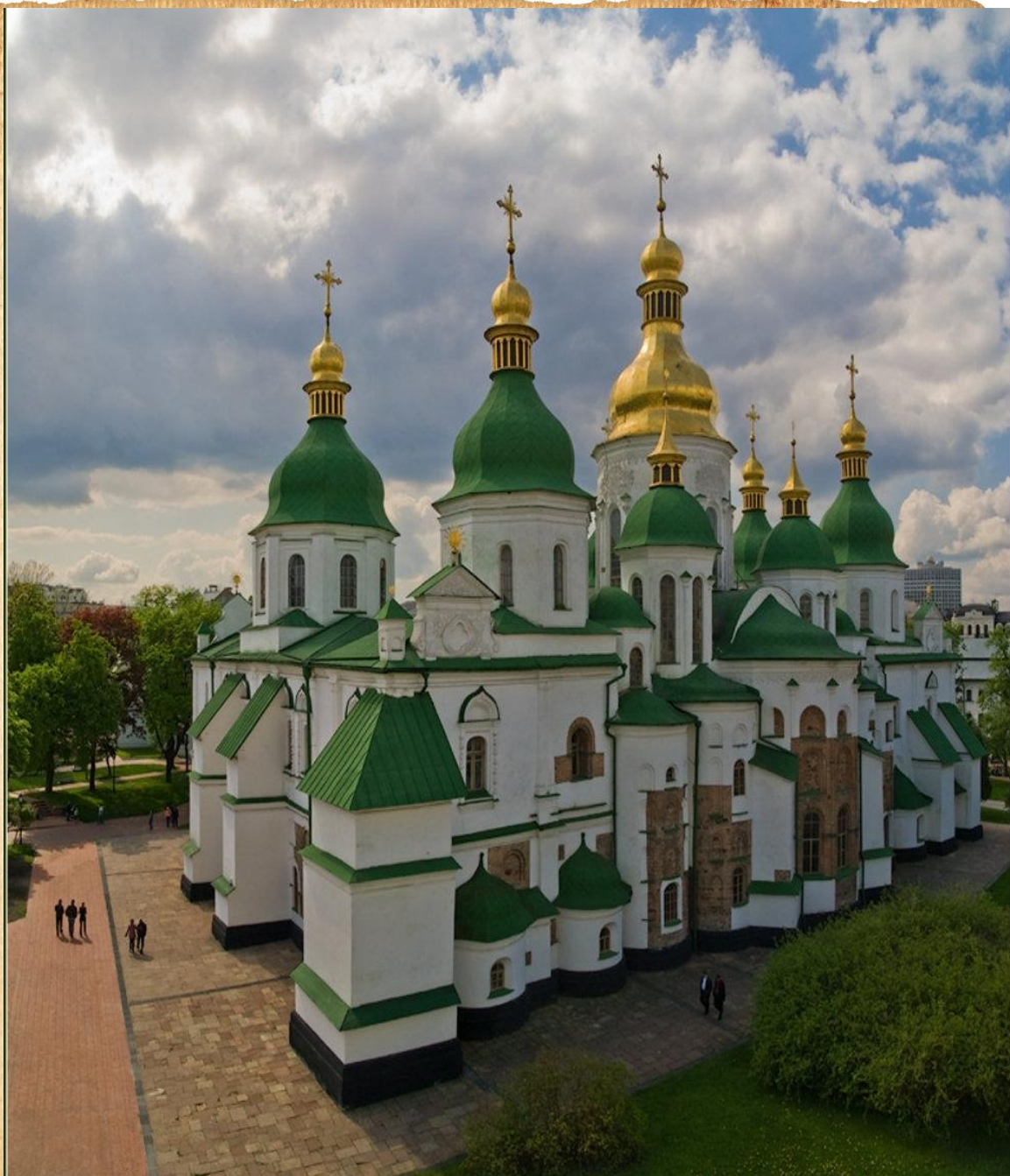

Перша кам'яна будівля на Русі з'явилася наприкінці X ст. — це легендарна Десятинна церква в Києві, яка не збереглася. Проте досі стоїть знаменитий собор Софії Київської, зведений за часів правління Ярослава Мудрого.

Софійський собор у Києві втілює поєднання слов'янських та візантійських традицій: на основу хрестово-баневого храму були поставлені тринадцять глав нового храму.

Ця східчаста піраміда Софійського собору воскресила стиль руського дерев'яного зодчества.

Софія Київська — це повторення хрестово-баневого храму Святої Софії в Константинополі, що було зумовлено прийняттям християнства з Візантії.

І вирости Софійські собори в інших важливих центрах Русі — Новгороді, Полоцьку. По всій Русі були побудовані монументальні багатобаневі храми з товстими стінами, маленькими віконцями — свідчення могутності та краси нової християнської держави.

Софійський собор. м. Новгород, Росія

Іншою рисою, що об'єднує всю руську архітектуру тієї доби, стало органічне поєднання архітектурних споруд із природним ландшафтом.

Прикладом цього є церква Покрови на Нерлі та багато інших руських храмів, органічно вписаних в природний пейзаж.

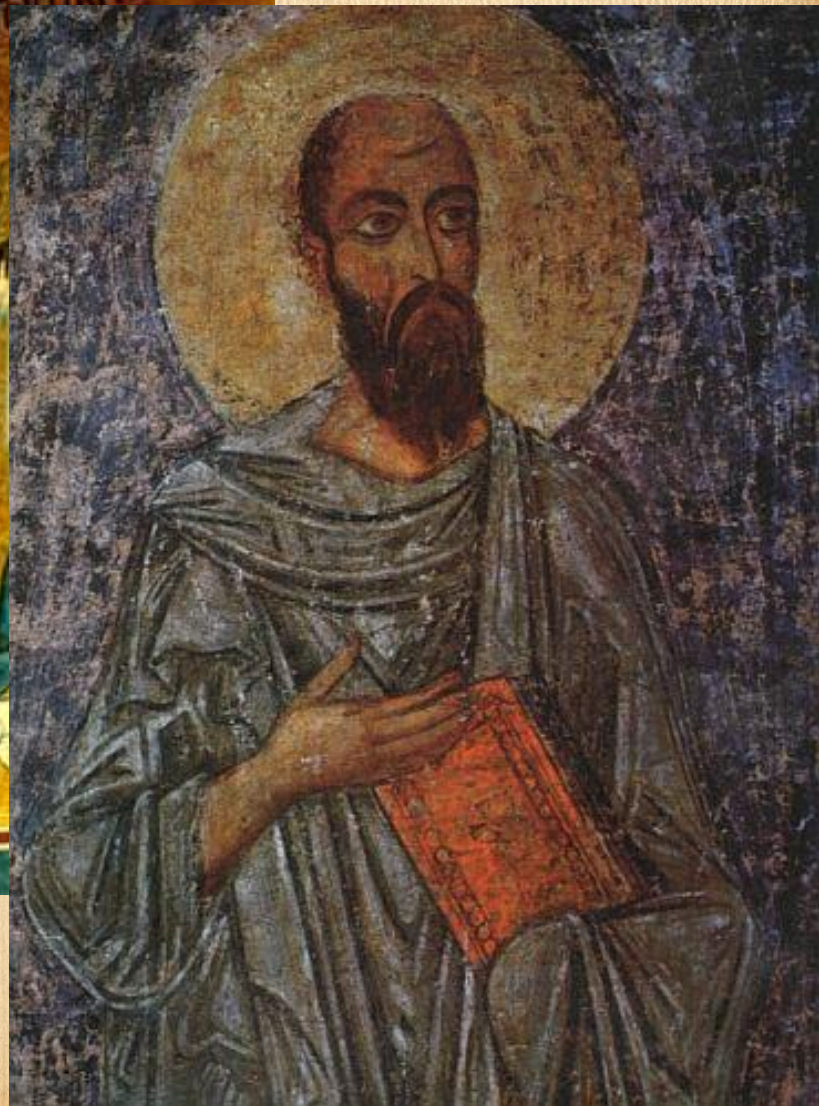
Монументальний живопис (мозаїки та фрески)

Уже в XI ст. сувора аскетична візантійська манера живопису завдяки майстерності руських митців перетворюється на живі та камерні образи, хоча вони й продовжують нести в собі риси умовного іконописного письма.

Фрески Софійського собору в Києві демонструють манеру письма грецьких і руських майстрів, намір передати ідею спасіння людства.

**Мозаїка «Богоматір
Оранта». Собор Софії
Київської**

**Зображення апостолів,
святих у руському
живописі втратили
візантійську суворість:
їхні образи стали більш
м'якими, живими.**

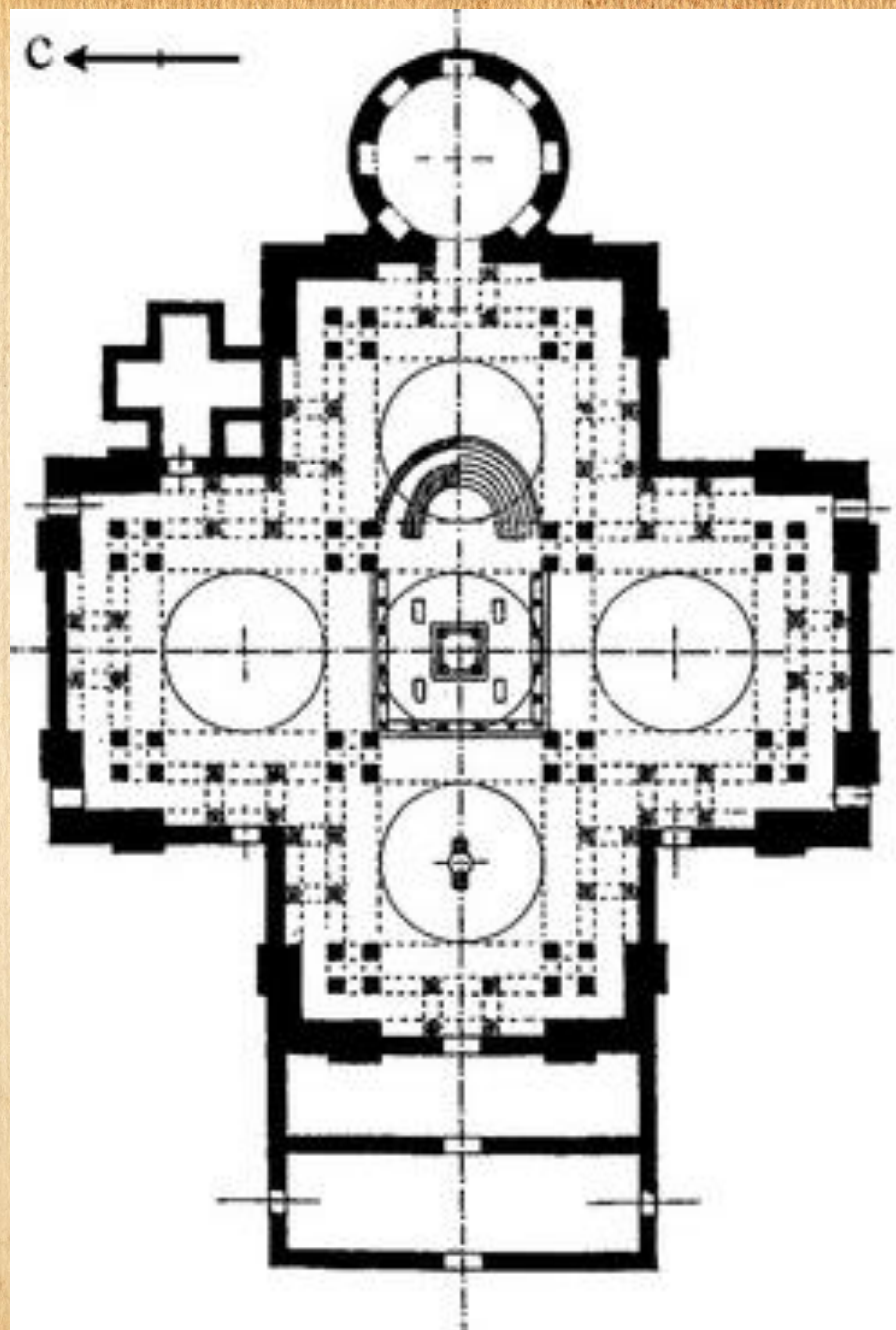

**ОБЛАДНАННЯ
Й СИМВОЛІКА
ПРАВОСЛАВНОГО ХРАМУ**

У християнській вірі храм був символом Неба і Землі, образом сходження від земного світу до божественного. Із прийняттям християнства на Русі утвердився візантійський тип храму — хрестово-баневий.

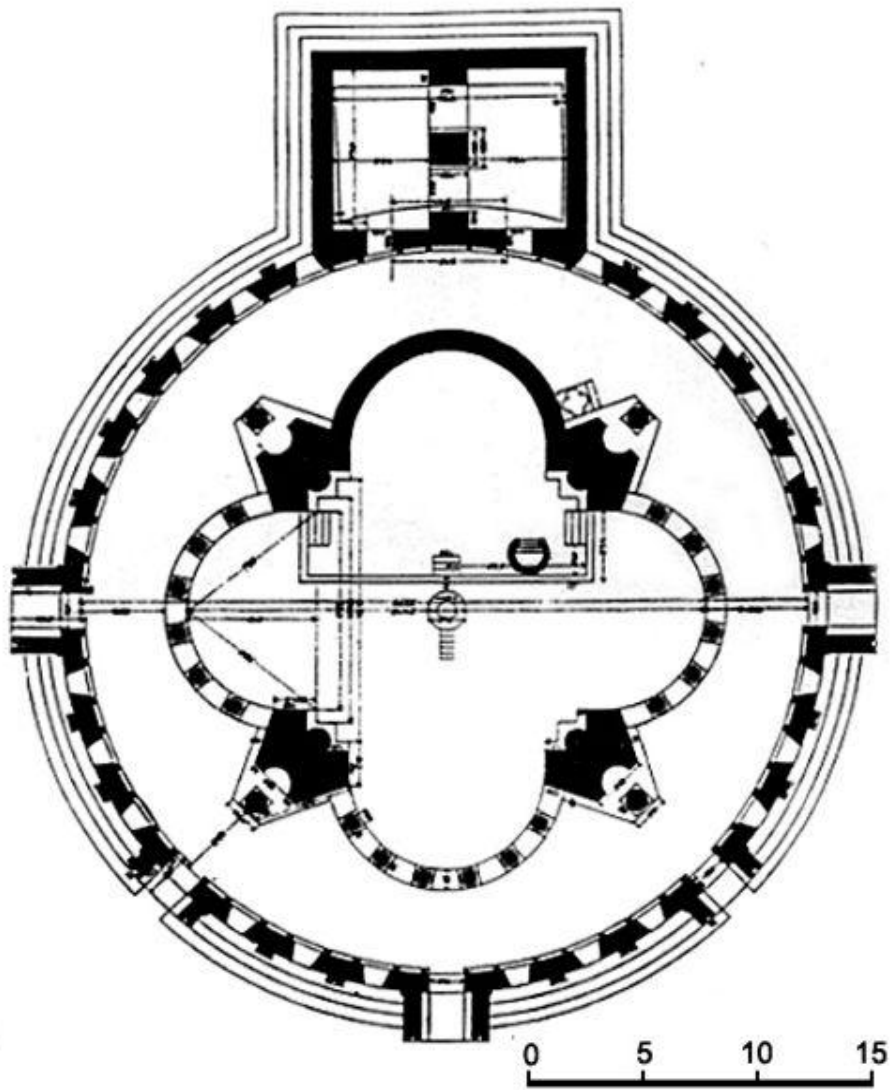

**В основу
архітектурного плану
взято хрест —
головний символ
християнства; його
утворюють чотири
стовпи, що тримають
баню і з'єднані
арками.**

*Чотири стіни
храму об'єднані
однією главою —
чотири сторони
світу під владою
єдиної Всесвітньої
церкви.*

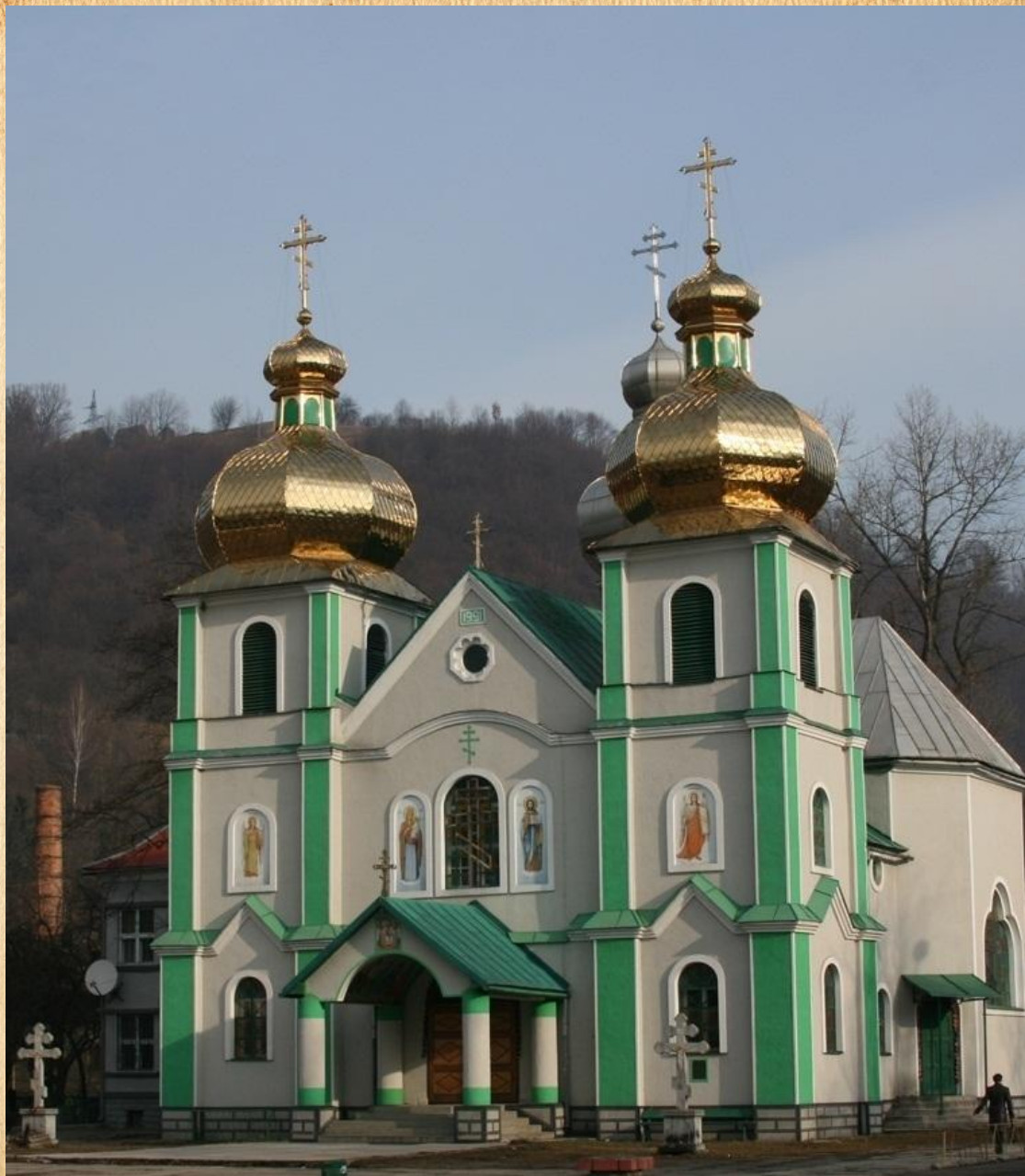

Іноді храми мають круглу основу, коло символізує вічне життя на небесах.

*Характерна форма бані,
нагадує полум'я свічки —
символ безперестанного
молитовного звертання
до Бога.*

Глави православних храмів обов'язково увінчані хрестом. Це знак рятівної жертви Христа. Піднесенням у небо він указує віруючим шлях до Царства Небесного.

Часто в основі хреста видно півмісяць—образ якоря. Ще в стародавні часи якір був символом порятунку.

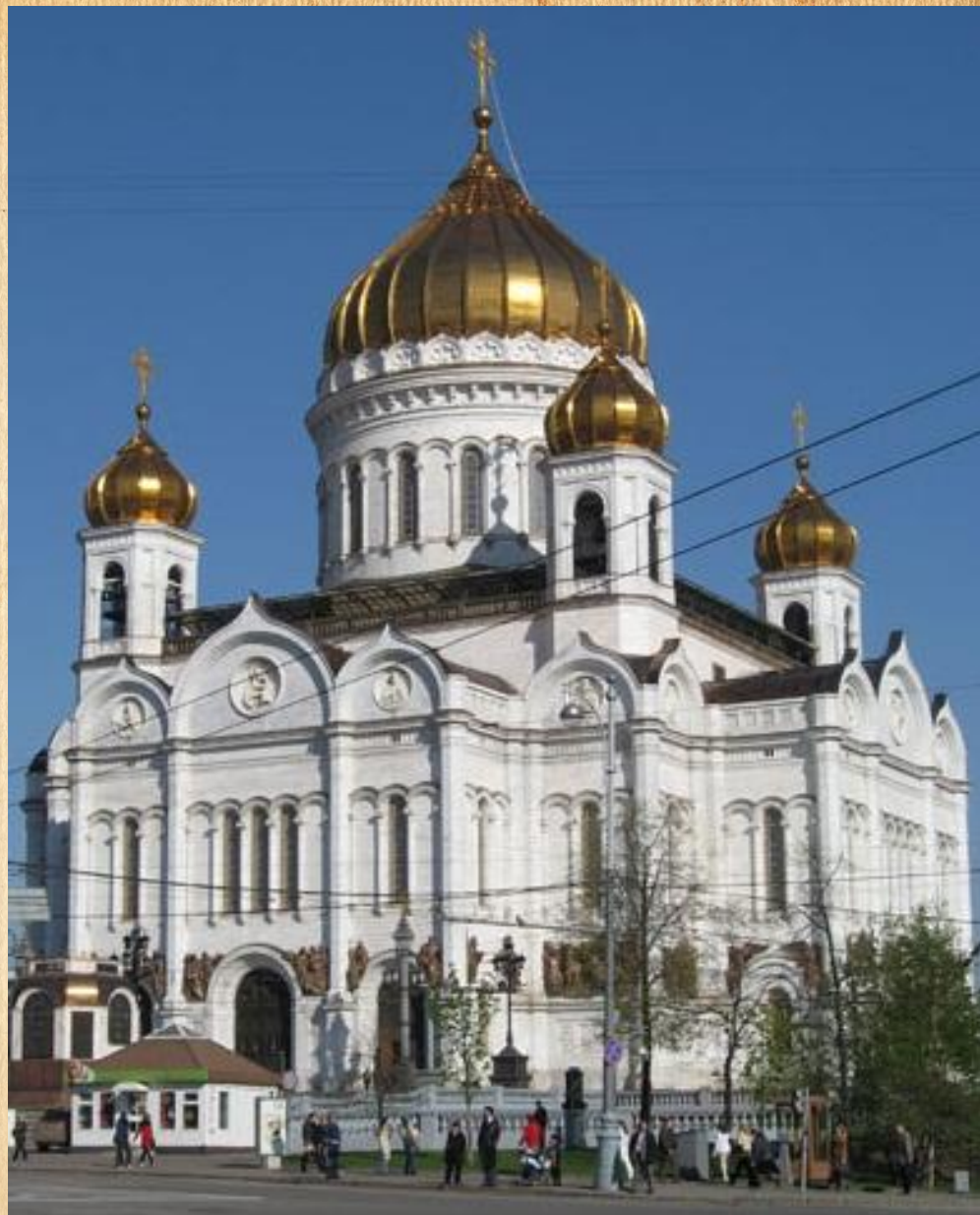
Кількість глав храму теж має символічне значення.

Одна глава храму означає, що Бог єдиний.

Три глави означають Трійцю.

*П'ять глав (одна вища
від інших) символізують
Христа і чотирьох
євангелістів.*

*Сім глав — сім днів
творіння, сім
церковних таїнств
(хрещення,
миропомазання,
причастя, покаяння,
священство, шлюб
і соборування).*

*Дев'ять глав — дев'ять
ангельських чинів.
Тринадцять — Христос
і дванадцять апостолів.*

*Головний вхід у храм
завжди розташований
із західного боку.
При вході в храм
людина звернена
обличчям до сходу —
там розміщений
вівтар, найважливіша
частина храму.*

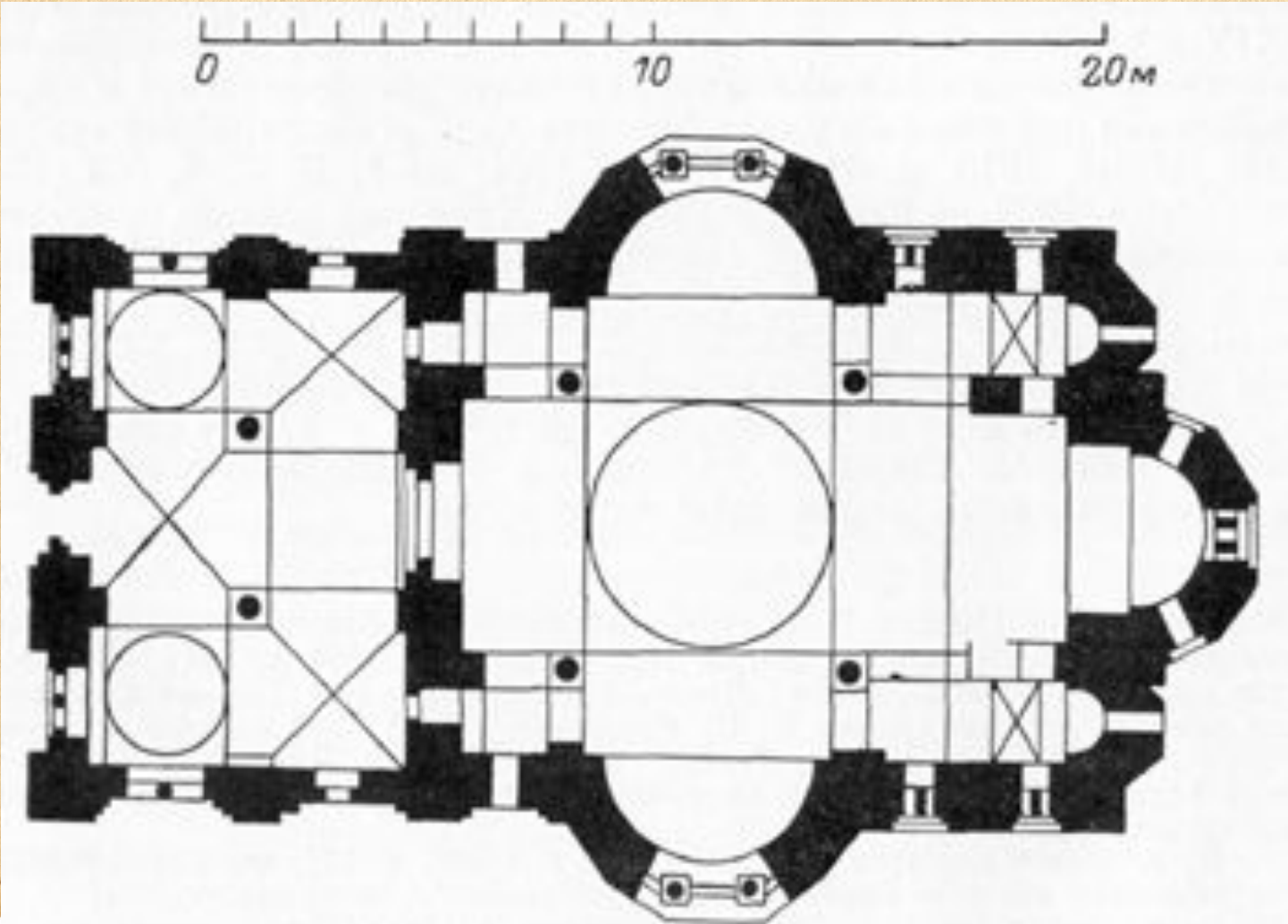
Віттар храму завжди розташований біля східної стіни і зорієнтований на святе місто Єрусалим із горою Голгофою, на якій був розп'ятий Христос. Крещальня при вході в храм символізує прихід у християнство, початок шляху спасіння через хрещення.

*Перед входом
у храм
розташована
паперть —
майданчик, на
якому повинні
бути жебраки
або грішники, що
каються.*

Вхід у храм оформлює притвор. У ньому мають перебувати нехрещені люди, грішники, що каються, та люди іншої віри для «слухання й повчання».

**Найбільша частина храму — місце для парафіян.
Тут розташований центр храму — простір під
склепінням.**

**Це символ Неба,
з якого Христос
дивиться на тих, хто
молиться. Тому
у склепінні й барабані
зображували Христа,
Богоматір, ангелів
і апостолів.**

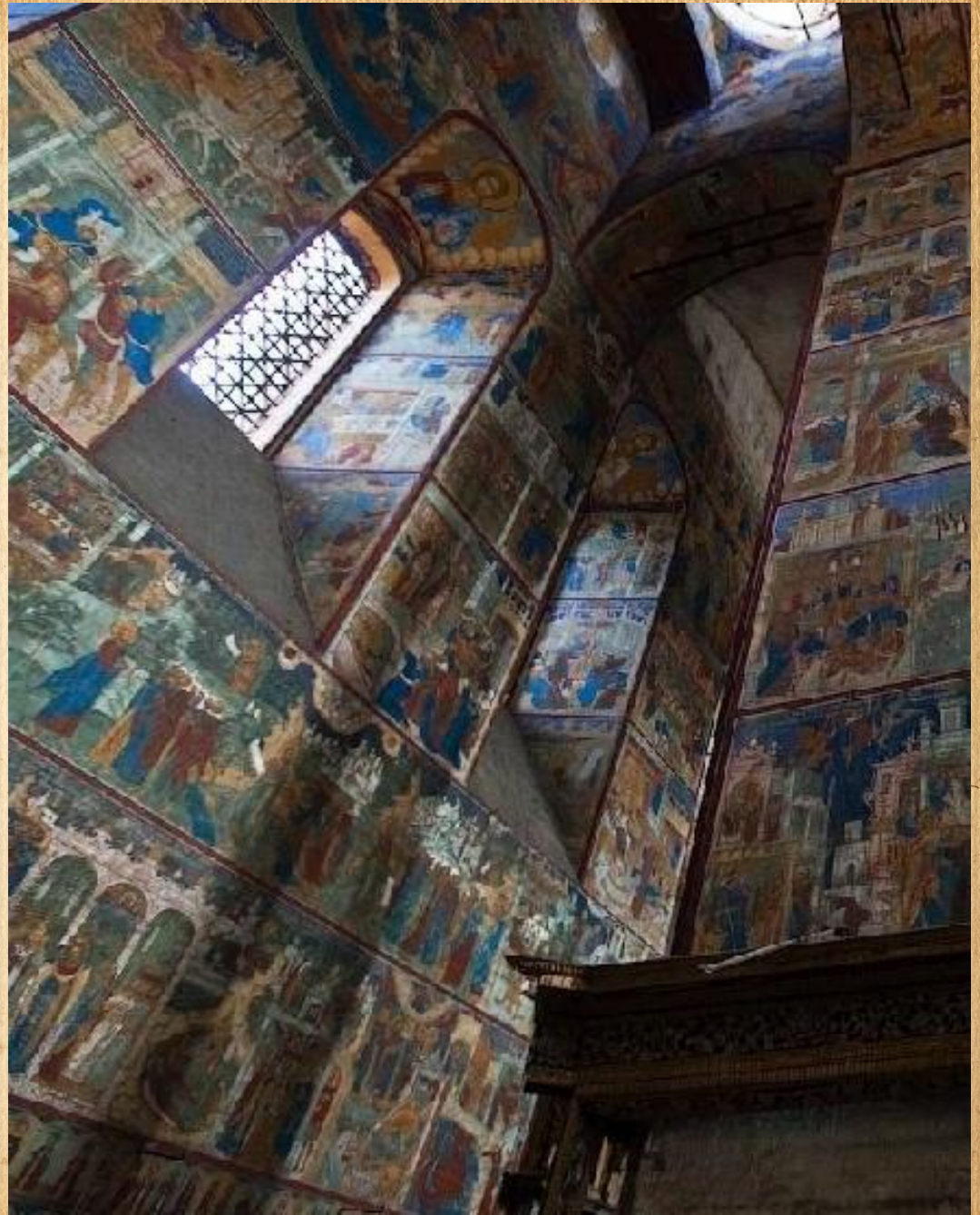

Над колонами, що підтримують склепіння, розміщували зображення чотирьох євангелістів. Ці частини в храмі — перехід до склепіння — називають вітрилами.

*Нижче на стінах
майстри писали
сцени з життя
Христа.
Дотримуючись
церковного
календаря,
розміщували
зображення
церковних свят.*

Найближче до вірян, внизу стін і колон, містяться образи святих пророків, мучеників і праведників. Перебуваючи на рівні людського зросту, вони немов беруть участь у богослужінні, доносячи до Бога молитви людей. Постаті святих і подвижників — символ того, що саме на них тримається Церква.

Найголовніша східна частина храму — віттар (від лат. «піднесене місце»). Він символізує Рай.

Віттарний престол — головна святиня храму. Це високий чотирикутний стіл, на якому завжди лежать Євангеліє й хрест — знак присутності Бога.

Стіна, що закриває священний простір вітваря, називається іконостасом (від гр. «образ, місце стояння»). В іконостасі є три брами, що ведуть у вітвар. Середня називається Царською брамою, через неї під час богослужіння незримо проходить Христос. У дні великих свят Царська брама широко відкрита, щоб нагадати людям про повернутий Рай.

Східчасте піднесення перед іконостасом називається солея. Усередині солеї, напроти Царської брами, розташований напівкруглий виступ — амвон (від гр. «піднесення»).

Читаючи на амвоні проповідь, священник символізує Христа, що звертався до своїх учнів з піднесених місць, наприклад, з гори. У південних і північних кінцях солеї розташовані кліроси — місця для читців і хору.

Архітектура й оздоблення храму без слів роз'ясняють людям богослужіння, його високий зміст.

